

о. д-р Мирон Бендик, ректор ДДС

Смерть і воскресіння Ісуса Христа є найвагомішою в історії людства і для долі людства. Подією і водночас Благою Вістю. Воскреслий Син Божий являється людям і сповіщає про перемогу людини над смертю. Свідками цієї перемоги стали самовидці-апостоли й багато інших людей. За свідченням апостола Павла, таких людей було понад п'ятсот (див. I Кр 15, 6). Позаяк Блага Вість про Воскресіння не вписується в логіку звичних буднів людини, то останній потрібно здобути на небуденний, нестандартний підхід до цієї події, що його апостол Павло називає вірою (див. Євр 11, 1). Ігнорування чи заперечення Воскресіння є втечею від реальності в уявний світ, підміною реальності версіями уяви. Для людини, узалежненої від своїх фантазій, реальність завжди є небажаною, а часто й неприйнятною. Крім історичного факту, Христове Воскресіння є ще й початком вселенського процесу подолання людством смерті, який завершиться воскресінням кожної людини.

Саме цей сенс Воскресіння Христового є підставою його святкування людьми. Відтоді, щороку й щонеділі, спільнота послідовників Христа, тобто Церква Христова, різними способами унаочнює й уприсутнює для людства подію Воскресіння.

Як перемога над смертю, а тому й перемога над часовою минущистю, подія Воскресіння «діється» безперервно, щодня й щохвилини. Святкуючи її, ми усвідомлюємо, що й наше життя можна зберегти й убезпечити від темряви смерті, осяявши її світлом Христового Воскресіння. Ним, Воскресінням, Господь преобразив історичну минущисть у часове тривання, з'єднав минуле із сучасністю і збагатив сучасність перспективою «життя будучого віку».

У світлі Воскресіння смерть людини втрачає свою катастрофічність й абсолютність. Вона стає перехідним (пасхальним) і відносним явищем: «Де твоя, смерте, перемога? Де твоє, смерте, жало?» (I Кр 15,55), – риторично питає апостол Павло. Тому вірою в Христове Воскресіння ми долаємо страх смерті й стаємо здатними успішно вирішувати досі

непідсильні для нас проблеми, зокрема, проблему спасіння нашого життя від смерті вічної.

Якщо ж ми уникаємо світла Воскресіння, то занурюємося в «тінь» смерті, «перспектива» якої неблаганною темною хмарою нависає над нами й отрує кожну радість земного життя. Відтоді, від тієї «блаженної» ночі, під час якої воскрес Христос, людство знову й знову повертається до події Воскресіння, святкуючи її.

Звершується Христове Воскресіння й у нашому християнському народі. Тепер без Пасхи неможливо уявити українську традицію, Пасха органічно «вписалася» в нашу культуру. Українці щороку чекають на свято Пасхи й заздалегідь готуються до неї постом, молитвою й учинками милосердя. І повторюване щороку Христове Воскресіння – єдина її неподільна подія – святкується в неповторному історичному контексті.

Не стала винятком і цьогорічна Пасха. Унікальним контекстом для неї стала пандемія коронавірусу й карантинні особливості пасхальних святкувань. І в Божому Промислі це не випадковий збіг. Пасха – перемога життя над смертю – є Божою відповіддю на неспокій і тривогу людства. Людства, котре не бачило нічого іншого, крім незмінного тріумфу смерті над життям. Цю відповідь Бог скеровує до кожної людини, яка може її вільно прийняти або відхилити, погодитися на неї або відмовитись.

Як узагалі можливо, що людина може відмовитися від вічного життя? Цей феномен, як мені здається, дуже проникливо аналізує видатний режисер ХХ сторіччя Андрій Тарковський у фільмі-притчі «Сталкер». Згідно із сюжетом, сталкер (провідник, який знає дорогу), проводить у відгороджену зону двох своїх супутників. На терені зони є кімната, увійшовши в яку, людина здійснює всі свої бажання. Коли цих троє людей опиняються на порозі цієї кімнати, один із них – Науковець – раптом витягає гранату й намагається підірвати кімнату. Якщо цього не зробити, пояснює він, то рано чи пізно до кімнати увійде який-небудь маніяк чи диктатор. І тоді його здійснені бажання стануть катастрофою для людства.

Науковець не вірить, що люди спроможні на щось добре, особливо якщо відкрити перед ними необмежені можливості й дати «надмірну владу». Подібно до Науковця, багато людей відкидають можливості, закладені у Воскресіння Христове, бо не вірять насамперед самим собі. У цьому трагедія невіруючої свідомості, для якої не вірити виглядає меншим злом, ніж вірити.

Цей парадокс відмови від воскресіння і життя Христос коментує у словах: «Світло прийшло у світ, та люди більше злюбили темряву, ніж світло, – лихі бо були їхні діла» (Йо 3, 19). Згода на зло закриває можливість добра. Вона залишає незмінним дотеперішній «порядок денний», який завершується смертю. Воскресіння ж ламає усталену «стабільність», знищуючи зло та смерть.

Але як прожити без зла, до якого людина «приросла» впродовж років? Вона не вірить, що зможе обійтися без зла, тобто не вірить у повну зміну свого життя, рівносильну з особистим воскресінням. Для невіруючої людини сама думка про воскресіння є надто революційною, а тому й шкідливою.

Саме через це Науковець і намагався підірвати кімнату – краще знищити цей єдиний шанс на життя, ніж прийняти й не зреалізувати його, аби потім «не было мучительно больно за бесцельно прожитые годы». Тому коли Христос у воскресінні приносить життя, людство у відповідь парадоксально вибирає смерть і прибиває Життя до хреста в «надії», що смерть «поставить на місце» й цього Зухвальця. Адже, згідно з невіруючим світобаченням, світом керує доля (закономірність), а не Бог, необхідність, а не свобода.

Задля гарантованої перемоги смерті над життям тодішня влада (фарисеї) виставляє сторожу біля могили Ісуса. Виглядає, що фарисеї вважали військовий підрозділ спроможним перервати навіть саму спробу Ісуса «воскреснути». Фарисеї пам'ятали слова Христа про Його Воскресіння. Цього не можна було допустити, інакше були б зруйновані самі устої дотеперішнього світу: «Ліпше, коли один чоловік за народ помре, а не ввесь люд загине» (Йо 11, 30). Тут смерть – «менше зло».

Версія про апостолів, які можуть викрасти тіло Розп'ятого (див. Мт 27, 63 – 64), була розрахована на «чайника» Понтія Пилата. Якби фарисеї й справді так думали, то їм було б простіше (й дешевше) ізолювати апостолів, ніж виставляти сторожу біля гробу. Тому вони не апостолів побоювались, а саме Ісуса Христа.

І якщо буде потрібно, Ісуса вб'ють іще раз (мета виправдовує засоби). Вони сподівалися, що після фізичного усунення «конкурента» й «бунтаря», з яким неможливо «по-доброму» домовитися, буде відновлено їхнє монопольне домінування в юдейському суспільстві. Доцільність переможе совість.

Парадоксально, але саме виставлені фарисеями охоронці першими принесли «Благу» для всього людства й кошмарну для фарисеїв «Вість» про Воскресіння Христа.

Звичайно, що фарисеї її не прийняли. Сповнилися слова Христа, що для невірних навіть якщо й померлий воскресне, то однаково не повірять (див. Лк 16, 31). Не маючи змоги заперечити самого факту, фарисеї намагалися його замовчати. Вони підкупили охоронців «свідчити», озвучуючи їхню надуману версію про злочинних апостолів, котрі викрали тіло (див. Мт 28, 11 – 15). Це класичний «невроз влади»: брехня породжує корупцію і, навпаки, корупція породжує брехню.

Поставмо питання: яким чином події Єрусалимської Пасхи відтворюються в сучасній Україні, чим схожі між собою Пасха 33 року і Пасха 2020 року?

З одного боку, як тоді, так і зараз Христова Церква свідчить про факт Воскресіння: «Оцього Ісуса Бог воскресив, – ми всі цьому свідки» (Ді 2, 63; пор. Ді 5, 30). Такими були перші слова апостола Петра до людей у День П'ятдесятниці. У ніч Пасхи холодне мертве тіло Ісуса воскресло і засяяло у темряві ночі, засліпивши виставлених біля гробу охоронців.

З іншого боку, цього року наша невіруюча у Воскресіння влада, подібно до єрусалимської, виставила варту біля кожного храму, аби якщо й не заборонити, то хоча б обмежити доступ до воскреслого Христа. Причина: аби люди не померли від коронавірусу. Перепиняючи доступ до Воскресіння й Життя, людині натомість пропонують не щось хоча б віддалено подібне, а просто відкладення смерті в часі. Найвищою цінністю проголошуються не життя, а виживання, не спілкування з Богом, а самоізоляція, не радість перемоги над смертю, а страх померти «надто швидко». При цьому люди навколо – потенційна небезпека «для мене», від якої треба триматись якнайдалі. Чи це і є «гуманістична» система вартостей, пропонована сучасній людині як альтернатива християнській?

На мій погляд, ці вартості насправді фарисейські: їхні послідовники, лицемірно «клопочучись» про життя, водночас допускають масові вбивства. Судіть самі: як можна щиро говорити про збереження людського життя, водночас юридично узаконивши його знищення в лоні матері? Адже в Україні щороку легально проводять мільйон абортів. А це незрівнянно більше, ніж кількість жертв українсько-російської війни чи число потенційних жертв коронавірусу.

Натомість «винуватими» в поширенні коронавірусу призначаються і сама подія Пасхи,

якою Христос переміг смерть, і віруючі, котрі через Пасху «наражають на смерть» своїх співгромадян. Про переповнений транспорт, яким повертали в Україну заробітчани, промовчимо: головне, щоб у храмах було не більше десятих людей... Фарисейство безсмертне.

А яку каламутну антицерковну хвилю підійняли циніки-скептики-агностики-політологи. Відчувалося, що їм давно накипіло: за комуністів «войовниче безбожництво» було в тренді, після них змінилася кон'юнктура й потрібно було зціпити зуби. Тепер же можна було відвести душу. Тому з екранів щедро посипався радянський нафталін про «зажерливих попів», «походеньки» до храмів і злісні підпільні причащення людей. Згадаймо: єрусалимські фарисеї також у всьому звинуватили християн-апостолів. Останні ж були тоді настільки залякані, що такі звинувачення виглядали як незаслужений комплімент.

До речі, про апостолів. Було б перебільшенням твердити, що вони з нетерпінням очікували Христового Воскресіння. Коли вони почули від жінок-мироносиць про порожній гріб Христа (див. Мт 28, 8), то дехто приписав ці «балачки» їхній екзальтованій фантазії, інші ж вимагали переконливіших «доказів» про воскресіння тіла, яке «зникло» з гробу. Коли сам воскреслий Христос постав перед ними, то «думали, що духа бачать» (Лк 24, 37 – 38). Самі ж сиділи в спільній «ізоляції», зачинившись «страху ради юдейського» (пор. Йо 20, 19). Хто в такому стані зважився б уночі «викрасти» тіло з гробу та ще й розпускати чутки про воскресіння?

В Україні 2020 року, подібно до апостолів, багато християн злякалися Пасхи більше, ніж їй зраділи. Парафразуючи слова апостола Йоана про те, що «досконала любов проганяє геть страх» (I Йо 4, 18), під час Пасхи «досконалий страх геть заблокував любов».

Залишаючись удома, «гуманістичні християни» посилалися на заборону відвідувати храм. Що цікаво: Провід Церкви не приймав такої заборони, лише дозволяв залишатися вдома, законодавча ж влада не приймала такого закону через його неконституційність. Тому це було розпорядженням виконавчої влади. Остаточною «інстанцією» – виконувати чи не виконувати це розпорядження – завжди залишається совість кожної людини.

Хочеться згадати схожу ситуацію, описану у Святому Письмі. Коли юдейський синедріон (своєрідна тодішня верховна рада) заборонив апостолам проповідувати Христа, апостол Петро відповів: «Бога слід більше слухатися, ніж людей» (Ді 5, 30). Уявімо, що сталося б із Церквою, якби апостоли визнали «верховенство римського права» над совістю людини? До чого довела б нас із вами «законослухняність» під час заборони УГКЦ на теренах Радянського Союзу? Тоді «гуманістичні християни» коментували свій страх словами: «Такі часи». А які часи зараз? Христос коментує не тільки «такі», а й будь-які «часи» словами: «Хто погубить свою душу Мене ради та Євангелія, той її спасе» (Мк 8, 35).

Тепер із «обережних» християн постала ціла онлайн Церква. Можна замість парафіяльної спільноти опинитися у спільноті віртуальній та анонімній, не виходячи з дому. Можна поперемикати собі канали й поцікавитись: що там правлять римо-католики, що проповідують греко-католики, як відчувається нині канонічна ПЦУ? Господині можуть за час тривання богослужіння зготувати обідній борщ чи погодувати дітей, які «раптом» прокинулись і «вже» хочуть їсти. Непомітно при цьому змінюється статус наших християн: вони більше не причасники й навіть не учасники літургійної Пасхи Христової. Тепер вони просто спостерігачі.

Порівняйте з міжнародними спостерігачами війни на Донбасі. Вони також «не беруть

участі» в подіях. Поки відбуваються бойові дії, вони перебувають у готелі, на «безпечній відстані». Згодом, після всього, вони «фіксують» наслідки і складають «звіти про порушення». Наче війну можна вести за правилами чи навіть у білих рукавичках. Але «спостерігати» – це комфортно і навіть по-своєму романтично. Подібно і в Церкві твориться «заочна форма» спасіння. Вона всіх влаштовує: і недругів Церкви, і віруючих «без фанатизму». Крім коронавірусу, завжди можна буде знайти «вагому й пропорційну» причину для «самоізоляції» від реальної Церкви, тобто і від Бога, і від людей, аби таким чином «зберегти себе до кращих часів».

На щастя, в пасхальну ніч не всі залишилися вдома, подалі від Воскресіння. Честь і гідність людства – дітей Божих – захистили не апостоли – Ісусові фаворити, а смиренні жінки-мироносиці (Мт 28, 1 – 2). Бо й справді, чи це по-людськи не поховати померлого? Хто тоді поховає нас, як не наші діти? Мироносиць не злякали ані ризики арешту, ані «надто рання година», ані сторожа біля гробу. Любов до Вчителя перемогла страх перед владою.

Бо там, де любов перемагає, постає вільна людина, а де страх, там триває рабство. Перемога любові над страхом є початком Воскресіння – перемоги життя над смертю. Мироносиці першими побачили Воскресіння, вочлене в Особі Воскреслого. Стали свідками Воскреслого Христа й ті українці, котрі спромоглися на подвиг перемоги над колективно насадженим страхом і, минаючи «сторожу», прийшли до храмів. Воскресіння не залежить від рейтингів його популярності чи від співвідношень між числом його прихильників і противників.

За словами святителя Йоана Золотоуста: «Христос неначе так мовить до людей: Не сумнівайтесь у тому, що Я є Воскресіння. Я приймаю вашу плоть і піддаю її смерті. Якщо Я не підйму її (з мертвих), не вірте Мені. З іншого боку, Я представляю людину (від Свого вочлення) й оновлю її (Своїм воскресінням). Я влаштую, що людина залишить свої блуди й пізнає істину. Прийми Мене, (Отче), Посередником за людей, аби й вони прийняли Мене для себе за Посередника Твоєї сили» . Якщо Христос не воскрес, панікуймо, бо смерть на порозі. Якщо ж воскрес, то й ми воскреснемо, натомість згинуть усі болячки й пандемії, «як роса на сонці». Тоді, як свого часу співав Марк Бернес: «Смерть не страшна...».

Дрогобич, 17.05.2020.